

LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖ

NUTARIMAS

DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS ŽEMĖS GELMIŲ ĮSTATYMO NR. I-1034 PAKEITIMO ĮSTATYMO NR. XIII-2481 16 STRAIPSNIO PAKEITIMO ĮSTATYMO PROJEKTO NR. XIIIP-4508

Nr.
Vilnius

Vadovaudamasi Lietuvos Respublikos Seimo statuto 138 straipsnio 3 dalimi ir atsižvelgdama į Lietuvos Respublikos Seimo valdybos 2020 m. gegužės 28 d. sprendimo „Dėl įstatymų projektų išvadų“ Nr. SV-S-1636 1.2 papunktį, Lietuvos Respublikos Vyriausybė n u t a r i a:

Nepritarti Lietuvos Respublikos žemės gelmių įstatymo Nr. I-1034 pakeitimo įstatymo Nr. XIII-2481 16 straipsnio pakeitimo įstatymo projektui Nr. XIIIP-4508 (toliau – Įstatymo projektas XIIIP-4508) dėl šių priežasčių:

1. Įstatymo projekto XIIIP-4508 aiškinamajame rašte rašoma: „<...> padidinus išgaunamo gėlo požeminio vandens per parą ribą, mažesnių gyvenviečių gyventojai, naudojantys gėlą požeminį vandenį bendra jungtine teise, galės ir toliau apsirūpinti geriamuoju vandeniu“. Įstatymo projekto XIIIP-4508 1 straipsniu keičiamo įstatymo 16 straipsnio 2 dalies 1 punkte įtvirtinamas 5 kartus didesnis be leidimo išgaunamo požeminio vandens kiekis. Pažymėtina, kad pagal Žemės gelmių įstatymo 16 straipsnio 1 dalį leidimai naudoti žemės gelmių išteklius ar žemės gelmių ertmes išduodami fiziniams ir juridiniams asmenims arba šių asmenų grupėms, veikiantiems pagal jungtinės veiklos sutartis, norintiems naudoti žemės gelmių išteklius ir (ar) žemės gelmių ertmes. Tačiau išimtis, leidžianti naudoti gėlą požeminį vandenį be leidimo, pagal Įstatymo projektu XIIIP-4508 siūlomą 16 straipsnio 2 dalies 1 punkto pakeitimą būtų suteikiama asmeniui, šeimos, namų ūkio reikmėms arba nekomercinei ūkinei veiklai vykdyti, o ne asmenų grupėms, veikiančioms pagal jungtinės veiklos sutartis, todėl abejotina, ar proporcinga ir pagrįsta 5 kartus padidinti vienam asmeniui be leidimo leidžiamą naudoti gėlo požeminio vandens kiekį. Pažymėtina, kad 2000 m. spalio 23 d. Europos Parlamento ir tarybos Direktyvos 2000/60/EB, nustatančios Bendrijos veiksmų vandens politikos srityje pagrindus (toliau – Bendroji vandens politikos direktyva), su paskutiniais pakeitimais, padarytais 2014 m. spalio 30 d. Komisijos direktyva 2014/101/ES, vienas iš požeminio vandens aplinkos apsaugos tikslų nustatytų 4 straipsnyje – „valstybės narės apsaugo, gerina ir atnaujiną visus požeminio vandens telkinius, užtikrina požeminio vandens ėmimo ir jo papildymo pusiausvyrą ir stengiasi, kad gera požeminio vandens būklė būtų pasiekta ne vėliau kaip po 15 metų nuo šios direktyvos įsigaliojimo dienos...>“, 7 straipsnyje valstybėms narėms nustatyta pareiga identifikuoti vandens telkinius, iš kurių paimama 10 m³ ir daugiau vandens, taip siekiant įvertinti, ar išgaunamo vandens kiekis neviršija natūraliai atsinaujinančios išteklų dalies, nebloginą požeminio vandens kokybę.

2. Lietuvos Respublikos geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo įstatymo (toliau – Įstatymas) 3 straipsnio 19 dalyje nurodyta, kad individualiai išgautas geriamasis vanduo negali būti skiriamas viešosioms geriamojo vandens tiekimo paslaugoms teikti. Lietuvos Respublikos geriamojo vandens įstatyme numatyta: „Individualus apsirūpinimas geriamuoju vandeniu – toks fizinių ir juridinių asmenų apsirūpinimas geriamuoju vandeniu, kai per parą paimama ne daugiau kaip 10 m³ vandens arba vandeniu aprūpinama mažiau kaip 50 asmenų, o

paimtas vanduo nenaudojamas ūkinei komercinei veiklai.“ Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslauga yra viešoji paslauga, kurios teikimo užtikrinimas Įstatymu pavestas savivaldybei, kad viešosiomis paslaugomis galėtų naudotis savivaldybės gyventojai, todėl savivaldybės, vykdydamos teisės aktuose nustatytas geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo funkcijas, paveda savo kontroliuojamoms įmonėms (kaip nurodyta Įstatymo 3 straipsnio 45 dalyje viešiesiems geriamojo vandens tiekėjams ir nuotekų tvarkytojams (toliau – viešieji vandens tiekėjai)) teikti geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugas.

3. Vadovaujantis Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo 6 straipsnio 30 punkto, Geriamojo vandens įstatymo 4 straipsnio 1 dalies ir Įstatymo 10 straipsnio 1 dalies 9, 11 ir 14 punktų, 13 straipsnio 1 dalies nuostatomis, savivaldybių institucijoms priskirta organizuoti ir koordinuoti geriamojo vandens išgavimą, tiekimą ir nuotekų tvarkymo paslaugų teikimą savivaldybės teritorijoje, o taryboms – organizuoti geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūros objektų, būtinų viešajam geriamojo vandens tiekimui ir nuotekų tvarkymui, perdavimą ar naudojimą. Vadovaujantis Įstatymo 16 straipsnio 4 dalies ir 20 straipsnio 2 dalies 4 punkto nuostatomis, geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūra nuosavybės teise turi priklausyti savivaldybei arba šios savivaldybės (savivaldybių) kontroliuojamai įmonei (viešiesiems vandens tiekėjams), kuri privalo naudoti ir prižiūrėti nuosavybės teise ar kitaip teisėtai valdomą ir (arba) naudojamą geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūrą ir bešeimininkę infrastruktūrą. Įstatymo 16 straipsnio 16 dalyje nurodyta, kad už bešeimininkės infrastruktūros, naudojamos viešosioms geriamojo vandens tiekimo ir (arba) nuotekų tvarkymo paslaugoms teikti, eksploatavimo ir remonto sąnaudas apmoka savivaldybės ir geriamojo vandens tiekėjai ir nuotekų tvarkytojai.

4. Įstatymo 24 straipsnyje nustatyta: „<...> geriamojo vandens tiekimas ir nuotekų tvarkymas, išskyrus paviršinių nuotekų tvarkymą ir nuotekų transportavimą, yra licencijuojamas <...>“, tai reiškia, kad, norint vykdyti geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugą, reikia turėti licenciją. Licencijas geriamojo vandens tiekimo veiklai ir nuotekų tvarkymo paslaugų teikimo veiklai išduoda Valstybinė kainų ir energetikos kontrolės komisija (Vyriausybės 2019 m. kovo 6 d. nutarimu Nr. 221 „Dėl sutikimo reorganizuoti Valstybinę energetikos inspekciją prie Energetikos ministerijos“, Valstybinė energetikos inspekcija prie Energetikos ministerijos reorganizuota jungimo būdu ir prijungta prie Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos, kurios pavadinimas nuo 2019 m. liepos 1 d. – Valstybinė energetikos reguliavimo taryba), juridiniams asmenims, atitinkantiems Įstatymo 27 straipsnyje ir Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo licencijavimo taisyklėse, patvirtintose Vyriausybės 2007 m. sausio 7 d. nutarimu Nr. 89 „Dėl Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo licencijavimo taisyklių patvirtinimo“, nustatytus reikalavimus. Atkreiptinas dėmesys, kad Įstatymo 38 straipsnio 4 dalyje nustatyta, kad asmenims, vykdančioms geriamojo vandens tiekimo ir (arba) nuotekų tvarkymo veiklą neturint geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo licencijos, skiriamos baudos. Pabrėžtina, kad licencijų išdavimo tikslas yra užtikrinti, kad teikiamos geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugos atitiktų paslaugų kokybės (nepertraukiamumas, reikiamas slėgis, geriamojo vandens tiekimo iš vandenvietės našumas ir t. t.), kokybės (higienos) ir aplinkosaugos reikalavimus.

Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, kai per parą išgaunama 10 m³ ar daugiau požeminio vandens, tuomet požeminio vandens išteklius galima naudoti gavus Lietuvos geologijos tarnybos prie Aplinkos ministerijos leidimą, kaip nurodyta Žemės gelmių įstatymo 16 straipsnyje, be to norint vykdyti geriamojo vandens tiekimą ir nuotekų tvarkymą, reikia turėti geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo licenciją išduotą pagal Įstatymo 27 straipsnio reikalavimus. Gyvenamųjų namų bendrijos ar kito asmens valdoma ir naudojama geriamojo vandens tiekimo infrastruktūra turi būti perduodama, sudaroma sutartis dėl geriamojo vandens tiekimo ir (arba) nuotekų tvarkymo infrastruktūros naudojimo (nuomos, panaudos, jungtinės veiklos) arba išperkama savivaldybės arba jos kontroliuojamos vandens tiekimo įmonės nuosavybėn, kaip numatyta Įstatymo 16 straipsnyje.

5. Vadovaujantis Geriamojo vandens įstatymo 11 straipsnio 8 dalimi, geriamojo vandens tiekėjai, atsižvelgdami į geriamajam vandeniui tiekti naudojamo vandens saugą ir kokybę, nustatomus ir registruojamus geriamojo vandens saugos ir kokybės rodiklius, geriamojo vandens ruošimo technologijas, geriamojo vandens tiekimo įrenginių būklę, rengia ir kasmet tikslina geriamojo vandens programinės priežiūros planus ir derina juos su Valstybinė maisto ir veterinarijos tarnybos teritoriniu departamentu. Pažymėtina, kad Valstybinės maisto ir veterinarijos tarnyba 2020 m. gegužės 25 d. raštu Nr. B6-(1.19.)-1225 „Dėl pranešimo“ informavo, kad geriamojo vandens kokybės kontrolės duomenys paskelbti interneto svetainėje <https://vmvt.lt/maisto-sauga/kontrole/valstybine-maisto-kontrole/geriamojo-vandens-kontrole?language=lt> rodo „<...> kad didžiuosiuose vandentiekiuose yra geriau užtikrinama vartotojams tiekiamo geriamojo vandens sauga ir kokybė, programinės priežiūros vykdymas nei mažuosiuose, ypač tuose, kurie tiekia vidutiniškai iki 100 m³ geriamojo vandens per parą ir priklauso gyvenamųjų namų bendrijoms, žemės ūkio bendrovėms, kaimo bendruomenėms. Pastarosios dažnai nėra pajėgios užtikrinti geriamojo vandens saugą ir kokybę, vykdyti geriamojo vandens programinę priežiūrą <...>“.

Atkreiptinas dėmesys, kad Europos Sąjungos šalys narės 2020 m. priėmė politinį susitarimą dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl žmonėms vartoti skirto vandens kokybės (nauja redakcija) teksto, kuriame nustatyti papildomi reikalavimai geriamojo vandens tiekimui, vandens tiekėjai įpareigojami atlikti vandens stebėseną ir rizikos vertinimą, papildytas stebimų medžiagų, darančių įtaką vandens būklei, sąrašas, griežtinamos jų ribinės vertės.

Siūlomas teisinis reglamentavimas Įstatymo projektu XIIIIP-4508 atleistų nuo mokesčio už valstybinius gamtos išteklius geriamojo vandens vartotojus, kurie per parą išgautų iki 50 m³ požeminio vandens išteklių (kurie pagal galiojančią teisinę reguliavimą turėtų būti traktuojami kaip viešosios paslaugos gavėjai), kai kiti asmenys, gaunantys viešąją paslaugą, šį mokestį moka nuo pirmo išnaudoto kubinio metro, nes jis įskaičiuojamas į geriamojo vandens tiekimo paslaugų tarifą. Manytina, kad siūlomas teisinis reguliavimas prieštarautų Bendrajai vandens politikos direktyvai ir neišspręstų kaimo bendruomenių aprūpinimo kokybišku ir saugiu geriamuoju vandeniu problemos. Dėl poreikio išsaugoti pakankamai vandens išteklių, kurių paklausa nuolat auga, atsargas, Bendroji vandens politikos direktyva įtvirtino vieną svarbiausių naujovių – kainodaros įvedimą. Kaip nurodoma Bendrosios vandens politikos direktyvos 9 straipsnio 1 dalyje, valstybės narės privalo užtikrinti, kad tinkama vandens kainodara skatintų tausiai naudoti vandens išteklius ir taip padėtų pasiekti direktyvoje nustatytus aplinkosaugos tikslus, kad įvairiose vandens naudojimo srityse, kurių išskirtos trys (pramonė, buitinis sektorius ir žemės ūkis), deramai būtų padengiamos sąnaudos, patirtos teikiant vandens paslaugas, remiantis pagal direktyvą atlikta ekonomine analize ir pirmiausia atsižvelgiant į principą „teršėjas moka“.

6. Įstatymo projekto XIIIIP-4508 aiškinamajame rašte rašoma, kad „Visų šių reikalavimų įgyvendinimas pareikalaus didelių lėšų, kurias turės apmokėti tose gyvenvietėse gyvenantys žmonės <...> vandens naudotojai, kurių dalis gyvena žemiau skurdo ribos, socialiai remtini.“ Pažymėtina, kad leidimo naudoti žemės gelmių išteklius (šiuo atveju – požeminio vandens) ir kitas sąnaudas apmoka gręžinio savininkas. Vietos savivaldos įstatyme nustatyta, kad geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo organizavimas – savarankiškosios savivaldybių funkcijos. Jei kaimo bendruomenė naudoja geriamąjį vandenį iš bešeimininkio gręžinio, kuris neturi jokių dokumentų, – šį gręžinį būtina įteisinti, pirmiausia įvertinant išgaunamo vandens kokybę. Savivaldybės ar viešieji vandens tiekėjai privalo perimti infrastruktūrą (gręžinį), kuri reikalinga viešosioms geriamojo vandens paslaugoms teikti, vadovaudamiesi bešeimininkio turto perėmimo procedūromis. Pažymėtina, kad savivaldybės ir vandens tiekėjai, įgyvendindami veiklą „Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūros inventorizacija“, finansuojamą pagal 2014–2020 m. Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programos, patvirtintos Europos Komisijos

2014 m. rugsėjo 8 d. sprendimu, kuriuo patvirtinami tam tikri „2014–2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programos“ elementai, 5 prioriteto „Aplinkosauga, gamtos išteklių darnus naudojimas ir prisitaikymas prie klimato kaitos“ 05.3.2-APVA-R-014 priemone „Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo sistemų renovavimas ir plėtra, įmonių valdymo tobulinimas“, galėjo inventorizuoti ir bešeimininkius geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų surinkimo tinklus. Veiklai įgyvendinti panaudota apie 3 mln. eurų ES struktūrinių fondų lėšų.

Ministras Pirmininkas

Aplinkos ministras